

DISKRIMINERINGSNEMNDA

Offentlig versjon

Sak 21/83

A

mot

Vestland Fylkeskommune Skyss Kringom

**Uttalelse av 22. desember 2021 fra Diskrimineringsnemnda,
sammensatt av følgende medlemmer:**

**Ivar Danielsen (nemndleder)
Jens Kristian Johansen
Ingvild Mestad**

Postadresse
Diskrimineringsnemnda
Postboks 208 Sentrum
5804 Bergen

Telefon
(+47) 90933125

E-post
post@diskrimineringsnemnda.no

Hjemmeside
www.diskrimineringsnemnda.no

Saken gjelder spørsmålet om betalingsløsningene for kjøp av bussbilletter ved en fylkeskommunal mobilitetsenhet er i strid med forbudet mot diskriminering og trakassering på grunn av økonomisk stilling, alder og livssyn.

Bakgrunn for saken

Skyss er en fylkeskommunal mobilitetsenhet som har ansvar for buss, bybane, båt og ferge i Vestland fylke. Billetter til buss kan kjøpes på følgende måter: I appen Skyss Billett, nettbutikk, billettautomat, kiosk og butikk samt i Skyss' kundesenter på Bergen busstasjon. Fra oktober 2021 har det også vært mulig å kjøpe enkeltbillett per SMS.

Tidligere var det mulig å kjøpe billetter hos sjåfør, mot et «om bord-tillegg». På grunn av Covid-19-pandemien har det siden mars 2020 ikke vært mulig å kjøpe billetter hos sjåfør. Det vil bli gjeninnført mulighet til å kjøpe billett når smittevern hensyn tillater det. Skyss arbeider også med å tilrettelegge for bruk av bankterminaler om bord, og det vil da være mulig å kjøpe enkeltbilletter om bord med kontanter eller bankkort. Ved kjøp av enkeltbillett hos sjåfør med kontanter vil det som tidligere påløpe et om bord-tillegg. Ved kjøp med bankkort vil det ikke innføres slikt tillegg.

Periodebillett kan kjøpes via app eller nettbutikk. For å benytte disse tjenestene må man ha tilgang til nettbrett, PC eller smarttelefon, samt Bank-ID for innlogging. Det er også mulig å kjøpe billett til andre personer i nettbutikken, og deretter «sende» billetten til vedkommendes telefon eller gi vedkommende billett-koden. Alternativt kan periodebillett kjøpes ved fysisk oppmøte i Skyss' kundesenter hverdager mellom kl. 09.00 og 16.30.

Dersom man reiser kollektivt ofte, vil det være en betydelig merkostnad ved å kjøpe enkeltbilletter sammenlignet med periodebillett. Om man tar utgangspunkt i en tur/retur-reise innenfor 1 sone i 30 dager for en voksen, vil det koste 735 kroner dersom man kjøper periodebillett. Dersom man kjøper to enkeltbilletter per dag, vil det koste totalt 2 340 kroner. Dette utgjør en merutgift på 1 605 kroner per 30 dager ved kjøp av enkeltbilletter.

A klaget saken inn for Diskrimineringsnemnda 24. februar 2021. Etter vanlig saksforberedelse ble saken behandlet i nemndas digitale møte 7. desember 2021. I behandlingen deltok Ivar Danielsen (nemndleder), Jens Kristian Johansen og Ingvild Mestad. Sekretariatet var representert ved Ingelin Gammersvik (møteleder), Ingrid Teistung og Andrea Süßmann.

Partenes syn på saken

A har i hovedsak anført:

Skyss' betalingsløsninger er i strid med forbudet mot diskriminering på grunn av alder, økonomisk stilling og livssyn (miljøbevissthet).

Skyss har reelt sett fjernet muligheten for å kjøpe bussbillett dersom man ikke har tilgang til datamaskin, internett eller Bank-ID. Bussbilletter kan bare kjøpes via SkyssApp eller nettbutikk. De få billettautomatene som finnes, skal fjernes, og er dessuten bare åpne for kjøp av enkeltbillett.

A er avhengig av buss til og fra jobb, men har verken smarttelefon, PC eller Bank-ID. Skyss' digitale betalingsløsninger gjør det umulig for A å kjøpe periodebillett, og tilnærmet umulig å kjøpe enkeltbillett. Kjøp av enkeltbilletter innebærer også en betydelig merutgift.

Skyss diskriminerer fordi selskapet krever at passasjerene skal ha råd til innkjøp og bruk av kostbart elektronisk utstyr og evne til å bruke disse. I motsatt fall straffes man med fordyrende og utilgjengelige billetter.

Skyss' begrunnelse for at det verken nå eller i fremtiden er mulig å kjøpe billett om bord, herunder smittevern- og sikkerhetshensyn, er usaklig og irrelevant. Når det innføres betalingsterminaler om bord i bussene er det ingen grunn til at det ikke også skal være mulig å kjøpe periodebillett om bord. Sjåførene har ingen befattning med betalingsautomatene.

Også muligheten for å kjøpe periodebillett i kundesenteret er diskriminerende, ettersom A for å benytte denne enten må ta seg fri fra jobb eller kjøpe ny periodebillett før den gamle går ut. Sistnevnte fører til tidsavkortning og derfor høyere pris.

A aldersdiskrimineres fordi A – sett hen til alder og datakunnskaper, samt manglende tilgang til digitale betalingstjenester – er avskåret fra å kjøpe periodebillett, og dermed pålegges betydelige merkostnader.

A diskrimineres også på grunn av økonomisk stilling, fordi hun pålegges en betydelig merkostnad som følge av at hun ikke har økonomi til å kjøpe og bruke det elektroniske utstyret Skyss krever.

Skyss' betalingsløsninger krever i tillegg at A må begå en miljøkriminell handling i strid med sitt livssyn for å få kjøpt periodebillett. As livssyn er at hun ikke skal påføre andre levende vesener, eller miljøet, overlagt skade. Enhver handling som bryter dette prinsippet er uetisk. Elektronisk avfall er et av de største miljøproblemene i verden. Metoder for å håndtere slikt avfall på en miljø- og helsemessig forsvarlig måte er tilnærmet ikke-eksisterende. Å erstatte

fungerende elektronisk utstyr med nytt bryter med As livssyn. A har per i dag en 12 år gammel mobiltelefon som fungerer godt og som lades kun hver femte dag, i motsetning til smarttelefoner som må lades daglig.

Skyss' betalingsløsninger er også i strid med trakasseringsforbudet.

De eksklusivt digitale betalingsløsningene oppleves nedverdiggende og ydmykende for alle som ikke evner å bruke disse, herunder på grunn av alder, eller som av økonomiske og/eller livssynsmessige grunner ikke har smarttelefon eller PC. For å kjøpe bussbillett via digitale betalingsløsninger, må A be andre personer om å kjøpe billett for seg. Dette er en form for umyndiggjøring.

For at Skyss' betalingsløsninger skal bli i samsvar med diskrimineringslovgivningen, må Skyss enten gjeninnføre muligheten for kjøp av periodebillett og andre rabatterte billetter om bord i bussene, eller sørge for at kundesenteret har samme åpningstider som internett, altså kl. 00-24 alle årets dager. I tillegg må det bli kostnadsfritt å reise til kundesenteret.

Vestland fylkeskommune Skyss Kringom har i hovedsak anført:

Skyss bestrider at dagens betalingsløsninger er i strid med diskrimineringsregelverket.

Det stemmer at Skyss avviker salg av periodebilletter om bord i bussene. Dette skyldes flere forhold. For det første er det en nasjonal målsetning å redusere kontanthåndtering om bord av hensyn til sjåførenes sikkerhet. Utstrakt bruk av kontanter øker faren for ran. For det andre er det ønskelig at sjåførene bruker mindre tid på billettering slik at fokus kan være på å holde rutetider. På denne bakgrunn er det lansert flere digitale løsninger for kunder som ønsker å benytte selvbetjeningsløsninger.

For å ivareta kunder som ikke kan eller vil bruke digitale løsninger, tilbys også kjøp av periodebilletter på Skyss' kundesenter. Man kan da velge om man vil betale kontant eller med bankkort.

Skyss beklager at det på grunn av koronapandemien siden mars 2020 ikke har vært mulig å kjøpe billett hos sjåfør. Samtidig bes det om forståelse for at hensynet til sjåførene, herunder behov for godt smittevern for en gruppe som har høy gjennomsnittsalder, også har blitt vektlagt. Når gjenåpningen er iverksatt vil det være mulig å kjøpe enkeltbillett hos sjåfør igjen – også med kontanter. Skyss har ingen planer om å avvike bruk av kontanter.

I tillegg jobbes det med å tilrettelegge for bruk av bankterminaler om bord. Planen er at dette skal være på plass innen utgangen av 2021. Reisende vil da kunne kjøpe enkeltbillett om bord og betale med enten kontanter eller bankkort. Det er dessuten besluttet at det ikke skal innføres om bord-tillegg for kjøp med

bankkort. Prisen for kjøp av enkeltbilletter med bankkort om bord vil altså være den samme som ved kjøp fra automat.

Nemndas vurdering

Nemnda skal ta stilling til om betalingsløsningene for kjøp av bussbilletter fra Vestland Fylkeskommune Skyss Kringom innebærer at A diskrimineres og/eller trakasseres på grunn av alder, livssyn eller økonomisk stilling.

Rettslig utgangspunkt

Likestillings- og diskrimineringsloven (Idl.) § 6 forbyr direkte og indirekte diskriminering på grunn av alder og livssyn.

Med direkte forskjellsbehandling menes at en person behandles dårligere enn andre blir, har blitt eller ville blitt behandlet i en tilsvarende situasjon, på grunn av alder og/eller livssyn, jf. § 7.

Med indirekte forskjellsbehandling menes enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlattelse som vil stille personer dårligere enn andre, på grunn av alder og/eller livssyn, jf. § 8.

Forskjellsbehandling som er nødvendig for å oppnå et saklig formål og som ikke er uforholdsmessig inngripende for den som forskjellsbehandles, er likevel lovlig, jf. § 9.

Trakassering på grunn av alder og livssyn er forbudt, jf. § 13 første ledd. Med trakassering menes handlinger, unnlattelser eller ytringer som har til formål eller virkning å være krenkende, skremmende, fiendtlige, nedverdiggende eller ydmykende, jf. § 13 andre ledd. Trakasseringsforbudet er absolutt.

I bevisvurderingen gjelder det alminnelige beviskravet i sivile saker. Nemnda må legge til grunn det faktum som etter en samlet vurdering av bevisene er mest sannsynlig. Dersom det etter en slik bevisvurdering foreligger absolutt bevistvil, fremgår det av Idl. § 37 at tvilen vil gå utover den påstått ansvarlige. I så fall skal det antas at diskriminering har funnet sted dersom det er omstendigheter som gir «grunn til å tro» at diskriminering har skjedd, og innklagede ikke sannsynliggjør at diskriminering likevel ikke har skjedd. I formuleringen «grunn til å tro» ligger at klageren må vise til konkrete og underbyggede holdepunkter for at diskriminering har skjedd, utover en ren påstand.

Nemnda går nå over til å vurdere As konkrete påstander.

A har for nemnda påberopt seg økonomisk stilling som en av flere årsaker til den påståtte diskrimineringen og trakasseringen. Nemnda har kommet til at denne delen av saken må henlegges.

Det følger av diskrimineringsombudsloven § 10 tredje ledd at nemnda kan henlegge en sak dersom forholdet det er klaget over «åpenbart ikke er i strid» med diskrimineringsregelverket.

Likestillings- og diskrimineringsloven § 6 angir hvilke vernede grunnlag som omfattes av loven. Det følger direkte av ordlyden at det bare er lovstridig forskjellsbehandling *på grunn av* de opplistede diskrimineringsgrunnlagene som er forbudt. Forskjellsbehandling på grunn av forhold som ikke omfattes av noen av de opplistede grunnlagene i § 6, er ikke i strid med diskrimineringsregelverket.

«Økonomisk stilling» er etter ordlyden i § 6 ikke omfattet av diskrimineringsvernet. Det er heller ingen holdepunkter i rettskildene for øvrig som tilsier at økonomisk stilling kan innfortolkes i noen av de uttrykkelig vernede diskrimineringsgrunnlagene. Etter nemndas vurdering er det klart at «økonomisk stilling» ikke er vernet etter § 6. Klagen er på dette punktet derfor åpenbart ikke i strid med diskrimineringsregelverket.

Nemnda går så over til å vurdere om A diskrimineres på grunn av alder og/eller livssyn.

Innledningsvis bemerker nemnda at alder og livssyn er selvstendige diskrimineringsgrunnlag som begge utvilsomt omfattes av diskrimineringsvernet, jf. § 6.

Saken gjelder en i utgangspunktet nøytral betalingsløsning som ikke er direkte knyttet til eller motivert av alder eller livssyn, men som etter omstendighetene særlig vil ramme personer som på grunn av alder eller livssyn ikke kan eller vil bruke digitale betalingsløsninger. Saken reiser derfor spørsmål om indirekte diskriminering, jf. lovens § 8. Som utgangspunkt er adgangen til lovlig forskjellsbehandling videre ved indirekte forskjellsbehandling enn ved direkte forskjellsbehandling.

A har for nemnda påberopt seg både alder og livssyn knyttet til miljøvern som årsaker til den indirekte forskjellsbehandlingen, og nemnda behandler disse samlet.

Begrepet «livssyn» er ikke nærmere definert i lovteksten. I forarbeidene er «livssyn» definert som «*det mennesker tror på om livet og verden, om det finnes en høyere makt eller ikke, hvilken etikk man bør leve etter osv*», jf. Prop. 81 L (2016-2017) side 84. Hvor langt det diskrimineringsrettslige vernet av en persons livssyn rekker, må tolkes i tråd med blant annet EMK artikkel 9 og praksis fra EMD.

EMD har i flere avgjørelser lagt til grunn en vid forståelse av begrepet «*livssyn*». Samtidig kreves det et visst nivå av overbevisning, seriøsitet, sammenheng og viktighet, jf. *W. mot Storbritannia* (avvisningskjennelse 10. februar 1993) og *Eweida mfl. mot Storbritannia* (dom 15. januar 2013).

A har for nemnda opplyst at hennes livssyn er at hun ikke skal påføre andre levende vesener, eller miljøet, overlagt skade, og at enhver handling som bryter dette prinsippet er uetisk. A anfører at digitaliserte betalingstjenester tvinger henne til å anskaffe og bruke elektronisk utstyr som bryter med dette prinsippet, og dermed med hennes livssyn.

Slik nemnda vurderer saken er det ikke opplagt at As livssyn er av en slik karakter at det omfattes av livssynsbegrepet i ldl. § 6. Nemnda tar ikke endelig stilling til spørsmålet, ettersom nemnda uansett er kommet til at vilkårene for lovlig forskjellsbehandling er oppfylt for samtlige av de påklagede forhold.

Bruk av moderne teknologi vil ofte ha sammenheng med alder, ved at færre eldre enn yngre kan eller vil ta i bruk slik teknologi. A påstår at hun aldersdiskrimineres fordi hun på grunn av alder og datakunnskaper ikke selv kan kjøpe periodebillett. Nemnda er enig i at teknologiske løsninger under gitte omstendigheter vil kunne innebære indirekte diskriminering, selv om terskelen for dette er relativt høy. Det framgår av forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven at ulemper som rammer eldre fordi de i mindre grad tar i bruk moderne teknologi, som utgangspunkt ikke er å anse som ulovlig diskriminering, siden «et forbud ville redusere insentivene til å ta i bruk effektiviserende teknologi», jf. Prop. 81 L (2016-2017) side 146. Om det foreligger aldersdiskriminering i denne saken trenger imidlertid nemnda ikke ta endelig stilling til av samme grunner som nevnt i avsnittet ovenfor.

Det sentrale spørsmålet for nemnda er om avviklingen av salg av periodebilletter om bord i bussene og overgangen til digitale selvbetjeningsløsninger er saklig, nødvendig og forholdsmessig, jf. § 9.

Skyss har for nemnda begrunnet avviklingen av salg av periodebilletter om bord dels i hensynet til sjåførenes sikkerhet, dels i effektivitetshensyn. Nemnda finner det ikke tvilsomt at dette er saklige formål, og at digitaliseringen av betalingsløsninger for kjøp av periodebilletter er nødvendig for oppnå disse formålene. Etter nemndas vurdering er det også en samfunnsmessig gevinst ved digitale løsninger. Nemnda anerkjenner at det kan være en ulempe å kjøpe periodebillett i kundesenteret eller via andre personer, men finner det ikke tvilsomt at denne ulempen er forholdsmessig sett opp mot de sikkerhets- og effektivitetshensyn som ivaretas.

Nemnda viser også til uttalelsen fra forarbeidene til likestillings- og diskrimineringsloven sitert ovenfor vedrørende aldersdiskriminering. Denne

uttalelsen har også betydning for vurderingen av om eventuell diskriminering er forholdsmessig. Etter nemndas vurdering gjør de overnevnte hensynene seg også tilsvarende gjeldende for ulemper som rammer personer som av livssynsmessige grunner ikke ønsker å bruke moderne teknologi.

Konklusjon: Betalingsløsningene for salg av periodebilletter er ikke i strid med forbudet mot indirekte diskriminering på grunn av alder og/eller livssyn.

Nemnda oppfatter klager dithen at hun også påstår at hun har blitt diskriminert fordi det siden Covid-19-pandemien brøt ut i mars 2020 har vært vanskelig å kjøpe enkeltbillett dersom man ikke har tilgang til digitale betalingsløsninger. Skyss har for nemnda begrunnet dette i smittevernhensyn – herunder behovet for å verne en aldersmessig utsatt yrkesgruppe mot kontanthåndtering/smitte.

Etter nemndas vurdering er Skyss' smitteverntiltak åpenbart både saklig og nødvendig. Nemnda finner det heller ikke tvilsomt at smittevernhensyn må gå foran eventuelle ulemper dette har eller har hatt for A. Det har dessuten hele tiden vært mulig å kjøpe enkeltbillett i kiosk, butikk og billettautomat. Fra oktober 2021 kan enkeltbillett også kjøpes via SMS.

Konklusjon: Midlertidig stans i salg av enkeltbilletter om bord som følge av Covid-19-pandemien er ikke i strid med forbudet mot diskriminering på grunn av alder eller livssyn.

Nemnda går så over til å vurdere As påstand om trakassering.

Slik nemnda forstår As anførsler, opplever hun seg umyndiggjort av Skyss fordi hun uten tilgang til digitale betalingsløsninger ikke selv kan kjøpe periodebillett. A påstår at hun ikke har mulighet til å kjøpe billett innenfor kundesenterets åpningstider, og at hun derfor tvinges til å be andre om hjelp, noe hun opplever som ydmykende.

Heller ikke dette kan føre frem. Slik nemnda vurderer saken kan As subjektive opplevelse av umyndiggjøring og ydmykelse ved å be andre om å kjøpe billett for henne, klart ikke anses som trakassering i diskrimineringsrettslig forstand. Nemnda påpeker også at A har mulighet til å kjøpe periodebillett på andre måter, for eksempel ved å benytte lånt PC (offentlig bibliotek mv.), slik at hun unngår ubehaget med å spørre andre om hjelp.

Konklusjon: De påklagede forhold utgjør ikke trakassering i diskrimineringsrettslig forstand. Klagen har ikke ført fram.

Uttalelsen er enstemmig.

Sak 21/83

Diskrimineringsnemnda har gitt følgende uttalelse:

1. Vestland Fylkeskommune Skyss Kringom handler ikke i strid med forbudet mot diskriminering på grunn av alder og/ eller livssyn overfor A.
2. Vestland Fylkeskommune Skyss Kringom handler ikke i strid med forbudet mot trakassering på grunn av alder og/ eller livssyn overfor A
3. Påstand om diskriminering og trakassering på grunn av økonomisk stilling henlegges.

Ivar Danielsen
nemndleder

Jens Kristian Johansen

Ingvild Mestad

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.